

MEĐUNARODNO POSLOVNO PRAVO

PREDAVANJE BR.6

MEĐUNARODNE REGIONALNE ORGANIZACIJE

Pojam, ciljevi i nastanak EU

EU koju danas čini 27 zemalja, nastala je 1993.g. iz Evropske ekonomske zajednice kada je 12 zemalja EEZ ratifikovalo ugovor iz Mastrihta. EU je teritorija u okviru koje je ostvarena potpuna sloboda trgovine i kretanja njenih građana. EU je nadnacionalna organizacija kojoj su države članice ustupile deo svoje suverenosti. Početak integracionih kretanja u Evropi nastaje osnivanjem Zajednice za ugalj i čelik, koja je osnovana 1952.god. po ideji francuskih ministara.

EEZ je osnovana 1957.god. Rimskim sporazumom (Belgija, Holandija, Luksemburg, SRNemačka, Francuska i Italija).

EEZ su 1973.g. pristupile: Velika Britanija, Irska i Danska. I to je prvo njeno proširenje.

EEZ je 1981.g. pristupila Grčka.

EEZ su 1986.g. pristupile Španija i Portugalija.

EU su 1995.g. pristupile: Austrija, Švedska i Finska.

EU su 2004.g. pristupile: Slovenija, Mađarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Poljska, Češka, Slovačka, Malta i Kipar.

EU su 2007.g. pristupile: Bugarska i Rumunija.

EU je 2013.g. pristupila Hrvatska.

Iz EU je 2020. izašla Velika Britanija.

Najznačajniji datumi EU su:

- 1957...stvaranje zajedničkog tržišta EEZ
- 1961...primena zajedničke agrarne politike
- 1968..stvaranje carinske unije i ukidanje carinskih tarifa između država članica
- 1979...osnivanje evropskog monetarnog sistema
- 1993...EEZ postaje EU
- 1999...prelazak na EUR 11 država EU

Osnovna načela EU su: zajedničko tržište, usklađivanje ekonomske politike država članica, stalna ekonomska ekspanzija i ravnoteža, ostvarenje stabilnosti i ubrzano podizanje životnog standarda i postepeno ostvarivanje najbližih odnosa između udruženih zemalja.

Ciljevi EU su da se postigne:

- ukidanje carinskih dažbina i drugih ograničenja za uvoz i izvoz robe
- zajednička trgovinska politika
- unutrašnje tržište-slobodno kretanje lica i robe

- mere koje se odnose na ulazak i kretanje lica na unutrašnjem tržištu
- zajednička politika u oblasti poljoprivrede i ribarstva
- zajednička politika u oblasti saobraćaja itd.

Veliki napredak u integracionim kretanjima ostvaren je Ugovorom u Matrihtu, a, takođe i normativnim regulisanjem odnosa u okviru komunitarnog prava. Na integraciona kretanja uticao je sporazum iz Šengena (1990.g.) kojim je ukinuta kontrola na unutrašnjim granicama država članica.

Organi EU koji obebeđuju ostvarivanje zadataka su:

- Evropski parlament, Savet, Komisija, Sud pravde.

Evropski parlament čine predstavnici država EU koji su izabrani na neposrednim izborima u zemljama članica. Sedište Evropskog parlamenta je u Strazburu. Zaseda jednom godišnje i bez posebnog sazivanja sastaje drugog utorka u martu. Naravno, po potrebi može se sazivati i vanredno zasedanje. Donosi odluke apsolutnom većinom svojih članova. Donosi svoje odluke sa Savetom ministara zajedno u više oblasti koje su od značaja. EP prima žalbe građana Evrope.

Savet ministara je najviši organ političke vlasti EU. Sastavljen je od predsednika svake države na ministarskom nivou. Donosi odluke većinom glasova.

Komisija je izvršni organ EU. To jest, administracija koja je odgovorna za funkcionisanje EU. Ona predstavlja EU u odnosima sa ostalim zemljama. Izbor predsednika i drugih članova Komisije podleže dobijanju saglasnosti od EP. Komisija se stara o primeni Ugovora i merama koje donosi EU. Formuliše preporuke i daje miljenja. Vršiti ovlašćenja koje je Savet preneo na nju.

Savet i Komisija se međusobno konsultuju.

Sud pravde EU obebeđuje postupanje u skladu sa ugovorom o EU i jemči da ostali organi postupaju u skladu sa ovlašćenjima. Sastoji se od 27 sudija, po jedan iz svake zemlje. Presude su deklarativne, pozivajući državu članicu da postupa u skladu sa ugovornim obavezama.

Pravo EU naziva se komunitarno pravo. U slučaju sukoba prava EU i unutrašnjeg prava države članice, prioritet ima pravo EU.

Komunitarno pravo ima tri karakteristike:

- povezano je sa svrhom i ciljevima EU,
- primena je ograničena na članove,
- jednobrazno tumačenje pravila vrši Evropski sud pravde.

Odluke Evropskog komunitarnog prava imaju istu pravnu snagu kao i nacionalna prava država članica.. Ona stvaraju prava i obaveze koje podležu pravnoj zaštiti i sudskom postupku.

Izvori Komunitarnog prava su: primarno zakonodavstvo (osnivački ugovor), sekundarno zakonodavstvo(uredbe, uputstva koje donose Savet i Komisija).

Uredbe se neposredno primenjuju u državama članicama bez potrebe da njihovi nadležni organi donesu akt.

Direktive obavezuju države članice u pogledu cilja koji treba postići, ostavljajući državama da izaberu formu i sredstva. Nakon donošenja direktive sledi donošenje zakona i podzakonskih akata.

OSTALE MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE (OECD, COMESA, UNCTAD, UNIDO i dr.)

OECD-ORGANIZACIJA ZA EKONOMSKU SARADNJU I RAZVOJ

Osnovana je 1948.g. između evropskih zemalja korisnica Maršalovog plana, to jest, ekonomske pomoći SAD. Pod ovim imenom je od 1961.g.

Članice ove organizacije su veliki broj razvijenih i srednje razvijenih zemalja.

Ona nije ni regionalna, ali ni svetska organizacija. Zasnovana je na bazi dobrovoljne saradnje država i deluje metodom multilateralne koordinacije suverenih zemalja po osnovnim pitanjima ekonomske politike.

Ciljevi:

- unapređenje visoke stope rasta, zapošljavanja, finansijske stabilnosti
- doprinošenje ekspanziji svetske trgovine na nediskriminatorskoj osnovi
- koordiniranje ekonomskih napora država
- regulisanje međunarodnih plaćanja.

Tokom svog rada OECD je doprinela da se proširi svetska trgovina regulativom međunarodnih plaćanja. Doprinosi ojačanju privrednog razvitka zemalja članica, posebno u Zapadnoj Evropi.

Delatnost ove organizacije usredsređena je na koordinaciju nacionalnih ekonomskih planova. Ovo usklađivanje daje nacionalnim odlukama veću racionalnost i efikasnost kroz liberalizaciju trgovine, otklanjanju prepreka koje koče slobodnu razmenu, kao i proširenje svetske trgovine.

Organi OECD su: Savet, Izvršni komitet i Sekretarijat. Savet sačinjavaju predstavnici svih zemalja, po mogućnosti na nivou ministara. Izvršni komitet sačinjava 13 šefova delegacija izabranih država i sekretarijat na čelu sa generalnim sekretarom.

UNCTAD je specijalizovana agencija UN koja se bavi ekonomskom problematikom—trgovinom i razvojem.

Cilj je da u zemljama u razvoju uveća trgovinu, investicije i da im se pomogne za brže integrisanje u svetsku privredu.

UNIDO-Organizacija UN za industrijski razvoj ima za cilj da pomogne industrijski razvoj i modernizaciju zemalja u razvoju. Deluje kao autonomna organizacija.

GRUPA 77 JE NASTALA POTPISIVANJEM 77 ZEMALJA I PREDSTAVLJA NAJVEĆU KOALICIJU ZEMALJA TREĆEG SVETA U UN. Cilj je da ojača kapacitet zemalja u pregovorima o svim značajnim međunarodnim pitanjima.

COMESA —Je regionalna i trgovinska organizacija za zajedničko tržište istočne i jugoistočne Afrike

EBRD- Evropska banka za obnovu i razvoj formirana 1991.g.od strane razvijenih zemalja. Ima za cilj da promoviše demokratiju, pluralizam i tržišnu ekonomiju. Glavni cilj banke je da služi zemljama u tranziciji centralne i istočne Evrope za ulaganje u privatni sektor i infrastrukturu.

ECE-Evropska ekonomska komisija je jedna od najvažnijih komisija OUN čijim posredstvom se ostvaruje ekonomska saradnja. Članice ECE su članice UN.

ECSC – Evropska zajednica za ugalj i čelik osnovana u Parizu 1951.g. Imala je za cilj da se prevaziđu velike suprotnosti između dva velika naroda (Francuske i Nemačke) i da obezbedi zajedničko tržište uglja i čelika.

Zajednica za ugalj i čelik, Evropska unija i Evropska atomska zajednica smatraju se protagonistima evropskog jedinstva.

EUROATOM-Evropska atomska zajednica je formirana u Rimu 1957.g. sa ciljem da kroz moćnu nuklearnu industriju modernizuju tehničke procese i tako doprinesu opštem razvoju svojih zemalja. Predviđa saradnju na planu mirnodopske upotrebe nuklearne energije.

CERN-Evropska zajednica za nuklearna istraživanja

EMI- Evropski monetarni institut

EFTA-Evropsko udruženje slobodne trgovine osnovano u Stokholmu 1959.g. Osnovni cilj osnivanje je jačanje privredne aktivnosti, obezbeđenje potrebnih finansijskih sredstava, ostvarivanje lojalne konkurencije u trgovini.

KOMONVELT-Zajednica Ujedinjenog kraljevstva i 33 bivše trgovinske zavisne teritorije. VB zaključila je niz sporazuma sa zemljama koje su bile u njenom sastavu, o utvrđivanju tržišnih preferencijala.

KEBS-OEBS-Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju stvorena je u cilju prevladavanja jaza između Istočne i Zapadne Evrope u doba hladnog rata.

Stvorena je u Helsinkiju 1975.g. Proklamuje princip pluralističke demokratije za Novu Evropu sa ljudskom dimenzijom.

Ostale međunarodne ekonomske organizacije regionalnog karaktera su:

LAILA-latinsko američko integraciono udruženje

CACM-Centralno američko zajedničko tržište

ASEAN- Udruženje država jugoistočne Azije

OPEC.Organizacija zemalja izvoznica nafte itd

Međunarodne saobraćajne organizacije su:

ICAO-Međunarodna organizacija za civilno vazduhoplovstvo

ITU-Međunarodna unija za telekomunikacije

UPU-Svetski poštanski savez

IATA- Međunarodno udruženje za vazdušni saobraćaj idr.

OUN ima veliki broj pomoćnih tela za obavljanje složenih zadataka. Najznačajnije su:

UNCTAD (Konferencija za trgovinu i razvoj)

UNICEF Dečiji fond OUN

UNHCR (Visoki komesarijat za izbeglice)

UNESCO (Organizacija UN za prosvetu i kulturu)

Ciljevi UNESCO-a su da doprinosi miru i saradnji kroz saradnju naroda u oblasti prosvete, nauke i kulture..Takođe, unapređenje znanja svim mogućim sredstvima komuniciranja. Težnja je da se iskoreni nepismenost i podsticanje besplatno obaveznog školovanja.

Organi su : Generalna konferencija, Izvršni odbor, generalni direktor , sekretarijat, regionalni centri i Institut planiranja. U svakoj zemlji članici postoje nacionalne komisije i one su veza sa UNESOM po pitanju nauke i prosvete.

MULTINACIONALNO PREDUZEĆE (DRUŠTVO)

Multinacionalno preduzeće-kompanija (termin koji označava više privrednih društava) je takođe subjekt i kategorija međunarodnog privrednog prava.

Pre I svetskog rata pojavila su se velika privredna društva, nacionalna po sastavu i podvrgnuta pravu države gde su registrovana. Takva društva su delovala nezavisno od država, razgranatim međunarodnim operacijama. Nihov glavni interes je bio interes vlasnika i upravljača. Takve transnacionalne privredne organizacije imale su ulogu u kolonijalnim osvajanjima evropskih sila.

Na primer, Istočnoindijska kompanija je u 18 veku počela ekonomski da prodire u Indiju, izgradila svoja uporišta, da bi na kraju došlo do zamene privatnog posedovanja ove ogromne teritorije uključanjem u u Britansku imperiju.

Posle I i II svetskog rata izašle su na videlo veze između privatnih interesa, koje su protivrečile interesima samih država i njihovim ratnim ciljevima.

Multinacionalno preduzeće podrazumeva više privrednih društava osnovanih u više zemalja, međusobno povezanih u cilju koordinacije aktivnosti. Multinacionalna preduzeća razvila su se posle II svetskog rata. Ona predstavljaju grupaciju preduzeća na međunarodnom nivou. Postoji jedno dominantno društvo, a, ostala su potčinjena društva.

Multinacionalna priroda proizilazi iz činjenice da je reč o mnoštvu kompanija (privrednih društava) koje obavljaju svoju delatnost u mnogo zemalja u više pravnih sistema.

Odlika multinacionalne kompanije je ekonomsko jedinstvo.

U našoj pravnoj doktrini multinacionalne kompanije se javljaju u obliku koncerna, trusta ili kartela. Obavljaju svoju privrednu aktivnost u više zemalja. Razlikuju se po broju članova, po formi (grupacije sa dominantnim društvom ili holding), po organizaciji (sa slabom i čvršćom internom strukturom).

Određene multinacionalne kompanije imaju veliku ekonomsku moć i utiču na razvoj svetske privrede. Globalizacija u ekonomiji se realizuje kroz multinacionalne kompanije. Globalizacija ukida ekonomske granice između država kroz liberalizaciju nacionalnih ekonomija. Cilj bi trebalo da bude doprinos prosperitetu svih država sveta.

Multinacionalne kompanije trebalo bi da pružaju prednosti u svim zemljama sveta u kojima posluju njihova preduzeća. To je, niska cena proizvoda i usluga, razvoja i transfera novih tehnologija. Karakteristika multinacionalnih kompanija je da struktura vlasnika privrednih društava može da se sakrije i da se ne zna ko je vlasnik akcija ili udela dominantnih društava.

Multinacionalne kompanije su grupacije preduzeća koje ne kontroliše ni jedna jurisdikcija, niti podležu mesnoj i stvarnoj nadležnosti suda jedne zemlje. Kontrolu vrši dominantno društvo koje utiče na poslovanje ostalih društava.

U slučaju rešavanja određenog spora, ugovara se nadležnost suda zemlje koja je prijateljski naklonjena multinacionalnoj kompaniji. Zato, multinacionalne kompanije koriste pogodnosti da delatnost obavljaju u zemljama koje su poreski raj.

Dešava se da MK svojim poslovanjem zadiru u pitanja suverenosti domaćina. Tako se pojavila potreba da se uredi poslovanje MK. U Kompanijskom pravu su formulisana pravila (pojam povezanih preduzeća), poreskom pravu (eliminacija dvostrukog oporezivanja), računovodstvenom pravu (pravilo o jedinstvenom obračunu rezultata poslovanja na nivou grupacija kompanije, u pravu privrednih društava (koncept odlučivanja zaposlenih).

Postoji interes MK, za zaštitu svojih investicija u zemlji domaćinu. Ne treba zaboraviti da i domaće države treba da se zaštite od MK koje imaju ekonomsku moć.

Države na čijoj teritoriji se obavlja delatnost MK štite se na poseban način kroz aktivnost međunarodnih organizacija.

Sve MK su raspoređene u više država i podređene jednom centru. Sedište preduzeća je u jednoj državi. Branše(filijale) su raspoređene u raznim zemljama.

Ova višenacionalna preduzeća su raspoređena u nekoliko najrazvijenih zemalja sveta. Tričetvrtine tih filijala pripada kompanijama preduzećima iz SAD, Velike Britanije, Nemačke i Francuske.

Međunarodni karteli su transnacionalne privredne organizacije koje vezuje sporazum između nekoliko krupnih preduzeća o raspodeli svetskog tržišta. Ovakvi sporazumi se odnose na važne sirovine i daju monopolistički položaj kartelima.

MK nisu neranjive i ne mogu uvek da se suprotstavljaju državama. One se oslanjaju na državu jer nemaju vojnu moć i javnu legitimaciju. Države im daju dozvole za rad, određuju poreski tretman itd.

Osnovni cilj MK je da obezbede maksimalan profit. Zbog toga se politički angažuju radi podržavanja onih političkih snaga u državama koje im mogu obezbediti najpovoljnije uslove poslovanja.

O poslovanju MK se malo zna jer ne podležu kontroli javnosti. One često pomažu razne pokrete, pomažu u svrgavanju predsednika koji im ne odgovara i dovode ličnosti koje su im naklonjene.

MK imaju sposobnost da brzo prebacuju velika finansijska sredstva i izazivaju monetarne krize.

Određene MK imaju veliku ekonomsku moć i utiču na odvijanje svetske trgovine. To se zove afirmacija globalizacije. Globalizacija ukida ekonomske granice između država. Liberalizacija nacionalnih ekonomija otvorila je vrata globalizaciji.

Prof. Ines Besarović, email: inesbyu@yahoo.co.uk, mob. 063 7196500

Pitanja za studente:

1. Izabrati jednu organizaciju UN i napisati njene najvažnije karakteristike
2. Napisati na jednoj stranici najmanje odnos multinacionalnog preduzeća i države